

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Босої Віти Петрівни

«Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін»,

подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 015 – педагогічні науки.

Актуальність рецензованого дисертаційного дослідження полягає у тому, що становлення нової системи освіти в Україні, зорієнтованої на входження у світовий освітній простір, супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці. В умовах глобалізаційних процесів у сфері освіти перед науковою спільнотою постають проблеми розвитку комплексу компетенцій і компетентностей. Інтеграційні процеси, що спонукають українське суспільство до радикальної перебудови соціокультурного середовища, визначають необхідність підготовки фундаментально підготовлених, компетентних, конкурентоспроможних фахівців, зокрема майбутніх учителів іноземних мов. Ось цю наукову проблему й вирішує здобувачка у своїй дисертаційній роботі.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах європейської інтеграції» (Державний реєстраційний номер 0110U002110). Тему затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол №6 від 23.01.2015 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №2 від 28.03.2017 р.).

Положення наукового апарату дисертаційної роботи в цілому визначено вірно.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, вперше визначено характер впливу системи педагогічних умов і технології на процес формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; обґрунтовано авторський підхід до впровадження навчально-методичного забезпечення досліджуваного процесу в межах компетентнісного, діяльнісного, соціолінгвістичного підходів; розроблено структуру мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов (мотиваційний, соціокультурний, діяльнісний, рефлексивний компоненти). Удосконалено змістове наповнення процесу підготовки майбутніх учителів іноземних мов, уточнено сутність поняття «формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов» як розвитку сукупності мовленнєвих знань, умінь і навичок іншомовного спілкування майбутніх учителів іноземних мов з одночасним формуванням у них позитивної мотивації та самооцінки розвиненості означеної компетентності. Подальшого розвитку набула теорія і практика реалізації компетентнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів у системі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов; упровадженням навчально-методичного забезпечення формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому процесі вітчизняних закладів вищої освіти. Теоретично обґрунтовані й експериментально перевірені педагогічні умови та технологію формування мовленнєвої компетентності доцільно використовувати для підвищення ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Результати дослідження можуть бути впроваджені в систему післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес: Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 77-к від 28.04.2017 р.), Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 521 від 06.06.2017 р.), Житомирського

державного університету імені Івана Франка (довідка № 564 від 24.04.2017 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/15 від 05.04.2017 р.); Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 466 від 25.05.2017 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечена методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних концептуальних положень; використанням комплексу методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті, завданням дослідження; обґрунтуванням ключових дефініцій та педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; логіко-системним, проблемно-цільовим, порівняльним аналізом з метою теоретичного обґрунтування особливостей формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; проведенням педагогічного експерименту з метою перевірки ефективності технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у виступах на 8 міжнародних конференціях. Основні теоретичні положення та результати дисертації опубліковано у 21 праці, з них – 13 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 8 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

У своєму дисертаційному дослідженні здобувачка проаналізувала сучасні методологічні підходи до вирішення проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; з'ясувала зміст і структуру мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов; обґрунтувала педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; розробила й

експериментально перевірила технологію формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Виходячи з проблеми, об'єкта і предмета дослідження, В.П.Боса визначає найбільш значущі методологічні підходи, а саме: компетентнісний, діяльнісний, соціолінгвістичний (с.30-32). Зокрема дослідниця стверджує, що компетентнісна модель освітнього процесу на всіх його рівнях прийшла на зміну традиційній знаннєвій моделі, та передбачає формування комплексу знань, умінь і навичок, які має опанувати майбутній фахівець. Компетентнісний підхід протистоїть застарілим формам професійної підготовки, управління освітнім процесом, системи оцінювання (с.32). В.П.Боса на стор.47-48 констатує, що методологічну основу проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін складають три базові підходи – компетентнісний (оскільки мовленнєва компетентність майбутніх учителів іноземних мов має розвиватися як складова загальної професійної компетентності вчителя), діяльнісний (мовленнєва компетентність майбутніх учителів іноземних мов формується, передусім, у їх навчальній та квазіпрофесійній діяльності) та соціолінгвістичний (оскільки він дає змогу виокремити специфіку іншомовної мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов та місце і роль фахових дисциплін у процесі формування означеної компетентності). Сукупність означених наукових підходів дозволила дисертантці виробити оптимальну сукупність методів і методик дослідження, а також спроектувати низку педагогічних умов формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов та розробити технологію її формування з метою проведення ефективної експериментальної роботи.

У своєму дослідженні В.П.Боса професійно здійснила категоріально-понятійний аналіз в контексті проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення

фахових дисциплін та визначила й обґрунтувала базові поняття дослідження, а саме: категорії «компетентність», «комунікація» та «мовлення»; поняття «мовленнєва компетентність», «фахові дисципліни», «мовець», «мовленнєва діяльність», «мовні комунікації», «формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов» (с.47-67).

У другому розділі свого дослідження В.П.Боса аналізує структуру мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов; визначає педагогічні умови формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; розробляє технологію формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Дисертантка подає власне бачення структури мовленнєвої компетентності, що покладається саме на окреслення мовленнєвого процесу в сучасній психолого-педагогічній науці й також відображає як мотиваційні, так і діяльнісні та рефлексивні аспекти мовленнєвого процесу (с.83). В.П.Боса пропонує структуру мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення ними фахових дисциплін, яка складається з мотиваційного, соціокультурного, діяльнісного та рефлексивного компонентів (с.83-95). Означена структура мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов стала підґрунтям для розробки критеріїв та рівнів сформованості цієї компетентності у студентів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Дослідження процесу формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін передбачає аналіз умов ефективності його здійснення. В.П.Боса виділяє та характеризує (с.101-115) систему педагогічних умов, що визначають ефективність процесу формування мовленнєвої компетентності у процесі вивчення фахових дисциплін, а саме: моніторинг індивідуальних труднощів в усному та письмовому мовленні та їх усунення; стимулювання інтересу молоді до вдосконалення власного мовлення; уведення у систему навчальних

і виробничих практик студентів комунікативних завдань; створення сприятливого комунікативного середовища при вивченні фахових дисциплін.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує розроблена дослідницею технологія формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін, яка є комунікативно-орієнтованою, цілеспрямованою, системною педагогічною діяльністю щодо узгодження цілей, форм, змісту, методів і результатів навчання (с.118). Процес організації формування мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів авторка розглядає як створення умов для розробки й реалізації технології, що забезпечує узгодженість і взаємозв'язок між технологічними компонентами.

Квінтесенцією дослідження В.П.Босої є Розділ 3 дисертації, в якому експериментальним шляхом проведено впровадження технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін (с.132-179). Дисертантка виділила та схарактеризувала рівні мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов (с.146-147), підбрала методичний інструментарій дослідження (с.147-148), розробила авторську шкалу розрахунку рівня мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов (с.149-151).

На етапі констатувального експерименту дослідження стану сформованості мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін здійснювалося відповідно до спроектованих критеріїв, показників і рівнів (с.152-164).

Аналіз даних засвідчив, що упровадження на формувальному етапі експерименту педагогічних умов і технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов дозволяє впливати на результативність процесу їх фахової підготовки. Порівняльний аналіз експериментальних даних доводить, що вихідну гіпотезу було побудовано вірно, поставлені завдання виконано, мету досягнуто.

У сукупності наукові положення та практичні результати рецензованого дослідження розв'язують важливу науково-прикладну проблему теорії і

методики професійної освіти з підготовки висококваліфікованих фахівців та удосконалення науково-педагогічної діяльності.

Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації зроблено з дотриманням вимог. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

В цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень та зауважень до змісту роботи:

1. Бажано було б у Розділі 1 присвятити окремий підрозділ аналізу проблеми формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у вітчизняній педагогічній теорії.

2. Пункти 1.3 та 2.3 мають яскраво виражене методичне спрямування, хоча, на нашу думку, міждисциплінарний характер цього дослідження тільки посилює його практичну значущість.

3. Дослідження потребує більш конкретного авторського визначення поняття «формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін».

4. Пункт 3.1 в деякій мірі повторює структурні елементи Вступу дисертаційного дослідження (с. 134-135; 137). На нашу думку у цьому підрозділі дисертантці вартувало би зосередитися саме на діагностичному та констатувальному етапах експерименту з впровадження технології формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземної мови у процесі вивчення фахових дисциплін.

5. У структурі роботи (автореферат – с.5; дисертація – с. 23) стверджується, що список використаних джерел налічує 224 позиції, з них 19 – іноземними мовами. Проте в дисертації Список використаних джерел налічує 317 позицій, з них 20 – іноземними мовами.

6. Досліджуючи важливу проблему формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов варто було б більше дослідити іноземних джерел з цієї тематики.

7. В роботі є мовностилістичні огріхи та перевантаження об'ємними таблицями, які можна було б перенести в додатки.

Зазначені зауваження є частково дослідницькими й істотно не впливають на зміст та якість рецензованого дисертаційного дослідження. У цілому проведене дослідження визначає наукову компетентність дисертантки, її уміння проводити педагогічні дослідження, аналізувати й робити висновки. Дисертація виконана на належному науковому рівні.

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність дисертації **«Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін»** чинним вимогам пп. 9, 11–15 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., її автор – Боса Віта Петрівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор

С.І.Шандрук

Підпис професора Шандрук С.І. підтверджую

Ректор
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка



О.А.Семенюк